

8 1757 LXXIII. 36

Q. D. B. V.
DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA
DE

VI TRANSACTIONIS CONTRA MATRIMONIUM

QVAM
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE
PERILLVSTRI DOMINO

IOANNE TOBIA CARRACH ICTO
POTENTISS. PORVSSORVM REGI A CONSILII INTIMIS
IURIVM PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO
INCLYTI IURISCONSVLTORVM ORDINIS IN FRIDERI-
CIANA SENIORE ETC.

PRAECEPTORE AC FAVTORE
VSQVE AD CINERES COLENDO

PRO SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS

RITE CAPESSENDIS
DIE MAII MDCC LVII.

PLACIDAE ERVDITORVM DISQVIVISIONI SVBMITTIT

A V C T O R
IOANNES FRIDERICVS BLANK
INSTROBVRGO-LITHVANVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS IOANNIS CHRISTIANI HENDEL.

4)

II. 15.

1111

IN REGIA UNIVERSITATE
 PRAGENSIS
 IOHANNES TONIA CARACHIO
 PRÆCEPTOR
 PRO SUI IN THEOLOGICIS HONORIBUS
 CANDIDATUS
 AD HONORANDUM
 MAGISTRO

1111

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA

DE

VI TRANSACTIONIS
CONTRA
MATRIMONIUM.

§. I.

Spinosissimarum aequae ac difficillimarum quaestionum fertilissimas esse causas matrimoniales, neminem fugit, qui Iuri Ecclesiastico operam nauauit sedulam. Impeditissimis quippe tricis inuolutae sunt haec causae, inprimis, cum easdem inter alias spiritualitatis obtentu clerus sibi asseruerit Pontificius, atque ex suis aestimauerit hypothesebus, partim erroneis, partim pseudo-politicis. Sane, quae ubique in Iure Canonico eminent, Christiani amoris aliorumque officiorum cum iure perfecto confusio atque peruersa Sacrae Scripturae interpretatio

A 2

tatio & applicatio, non potuerunt non iura hac in parte insigniter turbare, stabilito maxime ac inter capita fidei Catholicae sub haereseos nota *c. 9. X. de Haeretico*. viuicomburio dignae, videatur BURNET. *Historia Reform. Anglic. L. 1. p. 44. n. 5.* relato sacramenti in matrimonii figmento, de quo tamen mirifice dissenserunt Iuris Canonici conditores, vti vel ex SANCHEZII *Opere matrimoniali Lib. II.* patet, vsque dum Concilium Tridentinum *Sess. 24. de Reform. matrim. Cap. 1.* benedictionem sacerdotalem, in Sacris licet exulantem paginis, ad substantiam imaginarii huius desideravit sacramenti. Et quid reliqui fecisset astuta Praesulis Romani clerique sectatoris libido dominandi ac immanis habendi cupiditas in matrimonialibus imperio legitimo, cuius causam LAVNOIUS *de Regis in matrimonium potestate* minus apte egit, subtrahendis, vnde potestas civilis valde imminuta est, Imperatorum & Regum aliorumque Principum matrimonia & quae inde dependent illius arbitrium sequi coeperunt, hierarchia singulare nacta est fulcrum, & ex dispensationibus ecclesiae Romanae, quae in illis concedendis indulgentissimam filiis fidelibus, seu qui largitionibus sacris fidem & pietatem suam liberalius probant, sese praestat matrem, diuitiae sunt auctae. Verum enim vero repurgatis sacris explosus est ille error, evanuit fictitium illud matrimoniale sacramentum, & civile negotium recte iudicatum est matrimonium B. LUTHERO in libello, qui inscribitur *Trau-Büchlein*, cuius regendi potestas ad legitimum imperium civile quasi postliminio reuersa est. Attamen nos non plane expediuisse nos ex tricis Iuris Canonici, relicta licet sacramenti opinione, praesertim iure naturali parum culto, adeo-

adeoque, quid deceat, quid iustum, quid honestum, aut consultum sit, siue in statu naturali siue in statu ciuili, importune inuicem commixto, neque Iure Mosaico per omnia arridente, neque Romanis legibus, quibus Iura Canonica obstitierant, in matrimonio obtinentibus, praetereaue notione de sanctitate matrimonii minus accurate formata, ac spirituali qualitate quadam eidem a nonnullis tributa, vt quasi sacramentum aliquod videretur, egregie cordati quondam conquesi sunt ICTI, praecipue in Regia hac Academia, SAMVEL STRYKIVS *Diss. de Divortio propter insidias vitae*, IO. SAM. STRYKIVS *de Reliquis sacram. in matrimonial.* THOMASIVS *Diss. de Insufficiencia fundamentor. definiendi causas matrimonial.* IVST. HENN. BOEHMERVS *Dissert. praelimin. ad citat.* IO. SAM. STRYKII *tract. & in Iure Ecclesiast. Protestant. Lib. 4. passim* praeter alios ab his citatos. Cerre difficile est negotium, hac in re mediam regiamque verae iustitiae seruare viam, superstitionem inter & nimiam effrenamque licentiam: nequidem enim omnia, quae Ius Canonicum habet, a recta ratione & voluntate diuina sunt aliena, sed multa ex negotii imprimis ad rempublicam bene compositam applicati fluunt indole THOMASIVS *ad LANCELOTT. Institut. Iur. Canon. Lib. 2. tit. 9. §. 2. not. 250.*

§. II.

E numero intricatarum eiusmodi quaestionum *Thema.* iuris matrimonialis quoque illa est, qua ambigitur de transactione, quatenus contra matrimonium valeat. Constat haec causa ex diuersis suis capitibus, in quibus singulis ICTorum occurrunt dissensiones, aliis plus aliis minus transactioni indulgentibus: in eo tamen plerisque

conuenit, quod transactionem, qua matrimonium, de quo, quin vere existat, non dubitatur, dissolutum imus, inualidam iudicent, paucissimis saltem in diuersam secedentibus sententiam. Quodsi vero rem accuratiore mentis lance perpendam, adhuc aliquid in hac causa, quod etiam extremum eius articulum, transactionem indigito ad dissolutionem matrimonii vere existentis tendentem, attinet, restare videtur monendum. Qua propter de *vi transactionis contra matrimonium* specimine hoc inaugurali succincte disquirere apud animum constitui, ita vt maxime ad illud causae huius capitulum respiciam, quod dissolutionem matrimonii vere & dubio procul existentis concernit. Hac vero in re sic procedendum esse autumo, vt exposita breuibus initio transactionis & matrimonii indole, tam ex Iure Naturali quam Positiuo in Germania obtinente, inprimis ex principiis Iuris Ecclesiastici Protestantium, habita simul ratione Scripturae Sacrae meam hac in causa proferam sententiam. Cum autem pro dignitate quaestionem hanc exhaustire in praesentiarum non vacet: summam tamen, quid mihi videatur, dicere licebit.

§. III.

*Quid
transactio?*

Non immorabor igitur obseruationibus Grammaticis, de voce transactionis vna cum origine sua & significatione populari satis nota. Ictis autem praeter vulgarem vsum, ad quem etiam *L. 229. & 230. D. de V. S.* suo modo pertinent, illa venit in significato vel

- I) *generali*, vt quamuis controuersiae compositionem mutuo factam consensu denoter LINCK. *Comment. ad Decretal. Lib. I. t. 36. n. 1.* vel

II) *spe-*

- II) speciali eoque eminentiori, ut sit pactio non gratuita causam decidens dubiam, secundum L. 1. D. & 2. 28. atque 38. C. de Transact., qui hoc loco precipue ad me pertinet.

§. IV.

Quoniam animus non sit, integram transactionis materiam pertractandi, adeoque diuisiones, in quas illa deduci solet, tuto praeteruehere queam: vnicum tamen propter consuetaria in disceptatione specialiori inde promanantia silentio haud praetereundum reor. Nimirum nonnulli cum Glossa ad L. 1. & 2. D. de Iur. iur. transactionis sibi formant species

Quoniam
sit &

- I) sententiam,
II) iusiurandum &
III) transactionem, freti citatis LL. vna cum L. 1. §. 12. D. ad Sct. Terryll. & L. 229. & 230. D. de V. S.

Sed sola legum harum inspectio monstrat, palam misceri significarum popularem atque generalem cum specialibus, de quibus §. 3. expositum, conf. CONNAN. Commentar. Lib. V. cap. 6. num. 1. Equidem I) sententiam I. R. transactionem sensu illo generali sapere, inde quidem admitti potest, quod I. R. quondam iudex pedaneus partium consensu addiceretur formula a praetore impetrata, ideoque litis contestatio quasi contractus haberetur, & litigatores in sententiam iudicis consensisse viderentur: atque hinc ad transacta finitaque referuntur a PAVLO iudicio terminata in L. 229. & 230. D. de V. S. Mutato autem noniore I. R. processu sublatoque iudicium & magistratum discrimine vna cum formulis a praetore impetrandis, quin exulantibus plane istis principiis

cipiis in Iure Canonico & Germanico, *terminata iudicio* cum *sententia* ad transactionem, seu controuersiae compositionem mutuo factam consensu, perperam referes. Oportunius forsan huc redibit *compromissum* vna cum *laudo* arbitri illud sequente. Deinde 2) *iusiurandum* quod atinet, hoc *transactionis speciem continet*, secundum eundem PAVLVM in *L. 2. D. de Iure iur.* hoc scilicet sensu, vt similitudinem quandam transactionis habeat, quatenus consensu litigatorum id, quod conditione delata iuratur, inter eos pro vero habetur, adeoque facti controuersia apprime isto partium consensu deciditur. De 3) *transactione*, quod illa in significato speciali eoque eminentiori veniat in citatis *LL. 229. Et 230. D. de V. S.* eaque ad me pertineat, per se clarum est. Quousque tamen & transactionis & compromissi & iurisiurandi delationis eadem est ratio, *eousque etiam cum transactione compromissum ac iusiurandum eodem veniet consensu.*

§. V.

*Axiomata
de trans-
actione.*

Liquet ex propositis §. 3. transactionem speciali sensu sumtam 1) a caeteris pactionibus in eo differre, quod 1) eadem *causa dubia* & quidem 2) *non gratis decidatur*. Quapropter transactio non est, si vel α) certi iuris fiat remissio, vel β) dubia quoque causa gratuita finiatur conuentione. Interea tamen, γ) siue de re certa siue de causa dubia inita liberalis eiusmodi pactione, quamquam non sit transactio, suis non destituitur viribus; sed donationis vel alius conuentionis modo valere poterit *L. 1. D. de Transact.*: nisi forsan δ) ratio legis cuiusdam transactioni aduersantis ita late pateat, vt etiam istis officiat pactionibus; quibus fraus legi minime fieri debet. Ex aduerso,

uerso, e) si talis appareat deliberato a partibus conuentio celebrata animo, in quam definitio transactionis eminenti sensu sumtae cadit, negotium dubio procul pro transactione tali habendum & eiusdem iure aestimandum erit, quocunque nomine paciscentes illud insignauerint, ac licet vel maxime donationis verbo per abusum illud notauerint: in conuentionibus enim contrahentium voluntatem potius, quam verba spectari placuit, secundum PAPINIANVM in *L. 219. D. de V. S.* Vnde agitata quondam lite inter quasdam personas & reum eximiae dignitatis sui ingenii hominem atque hoc tandem speciem, quod malam tuitus esset causam, adeoque transactionis nomen auersante hasque compositionis amicabilem offerente conditiones, vt summam quandam donare vellet aduersariis, quo a lite difficillima & inextricabili desisterent omnique renunciarent praetensioni, his taedio litis sumtuosae captis PERILL. DNVS PRAESES suasor exstitit, vt conditiones acciperent, quod consilium tres eorum partes felici successu secutae sunt, confectoque super hac conuentione instrumento, quod sibi debebatur obtinuerunt, quarta vero pars eorum has pacis conditiones initio quidem respuerat, sed mutato postea consilio flagitabat, vt sibi quoque summa oblata pro sua donaretur parte sub conditione desistendi a lite, quo tandem facto omnis extincta fuit controuersia. II) Quemadmodum autem omne pactum, quod efficacia gaudere debet sua, supponit obiectum paciscentium arbitrio suppositum: ita facile intelligitur, idem non minus requirere transactionem, alias sua destitutam virtute. An vero matrimonium eiusque sublatio huc pertineat, vel non, inspecta matrimonii indole demum apparebit.

B

§. VI.

§. VI.

Quid ma-
trimonium?

Hoc variam meretur contemplationem pro diuersitate Iuris Naturalis siue in statu naturali siue in applicatione ad statum ciuilem considerati, & Iuris Positiui in republica bene composita, imprimis Christiana. Sane mihi ex Iure Naturae & quidem in statu naturali rem perpendiculari discrimen videtur occurrere inter matrimonium vt societatem respectu finis simplicem, & compositam.

- I) Illo casu erit *societas stabilis maris & foeminae inita sobolis procreandae causa* :
- II) hoc autem casu est *societas stabilis maris & foeminae inita sobolis procreandae & mutui adiutorii causa*.

Cave igitur 1) ne de Iure naturali vel α) concubinatum, vel β) stuprum, vel γ) scortationem cum matrimonio, entia vtroque respectu satis distincta, confundas. Quemadmodum enim iste in stabili societate neuiquam consistit, coniunctionem licet maris & foeminae continuatam sobolis procreandae causa continens, sed vel ex potestate dominica imperatur vel precario initur cum foemina famulante magis mari quam consorte eius, mutuo insuper deficiente adiutorio: ita illud cum hac nec societatem continet, nec sobolis procreationem pro fine habet, sed in vno vel altero actu coitus libidinosi aut furtiui aut promiscui consistit. Caeterum 2) cum in Iur. Natur. quid iustum sit, quidue deceat & honestum sit, differat, atque his saepe modum accipiat & temperetur, in republica quoque omnia ad communem eius salutem componi debeant, adeoque id agendum sit, ne publica inhonestate commodo reipublicae imprimis CHRISTO addictae officiatur:

ciatur: facile liquet, 3) ad officium boni Principis pertinere curam, vt exulet scortationis & stupri inhonestas, imo etiam concubinatus imperfectio; 4) exaduerso vt solum obtineat matrimonium longe perfectius illo, 5) idque cum mutuo adiutorio coniunctum, aequae 6) ac, quantum fieri potest, sit perpetuum, & 7) quo rectius a reliquo coitu inordinato haud probando discernatur, ac familiarum iura ac onera sint certa, publice, praescripta quadam forma rationabili, declaretur, quod in statu naturali decentis consilii magis quam perfectae obligationis est. Quibus positis,

III) in republica tali matrimonium est *societas maris & foeminae indiuidua legitime declarata ad sobolis procreationem mutuumque inita adiutorium.*

Vnde 1) coniunctio maris & foeminae deficiente legitima illa declaratione concubinatus, neutiquam matrimonium, iudicatur; quippe 2) ille praeter dicta supra sub numero II. r. hac solenni publicatione aequae ac 3) ciuilibus effectibus in communicanda dignitate & successione cum concubina & liberis ex eadem natis destituitur, quibus matrimonium gaudet. Eoque iure 4) Germania merito vitur, siue purioribus sacris addictos siue Pontificis Romani affectas respiciamus. Quae praeterea 5) per quasdam regiones communionem bonorum simulque aeris alieni inter coniuges alit, nisi 6) coniugibus per pacta dotalia aliud placuerit, idque publice declarauerint, alibi vero 7) neglectae communionis bonorum fouet saltem reliquias.

§. VII.

Intelligitur ex his 1) I. N. stricto etiam matrimo- *De matrimo-
nium indefinite initum in statu naturali seu extra tempu-
monio I. N.
blicam perpetuo*

vel dissolu-
bilit in statu
naturali
axiom. 1)

blicam mutuo consensu praesumpto esse perpetuum. Vix enim praesumenda est foemina libera consensisse in eius modi connubiale conforrium, ex quo virginitate perditae formae iactura facta, viribus corporis puerperio attritis, quouis momento citra iustam causam exturbari inque infelicem detrudi possit conditionem: nisi vel expresse aliud actum sit, vel specialiores fortioresque intercedant praesumptiones. Quod cum mari non possit non esse cognitum, omnino efficit huius quoque consensum in matrimonium perpetuum. Et cum iura debeant esse reciproca, inde fluit, foeminam indefinita coniugio sociatam marito pariter se in perpetuum mutuo consensu praesumpto obligavisse. Augerur illa praesumptio, si vel utraque, vel altera saltem pars, altera non ignorante, persuasionem habeat matrimonii necessario perpetui.

axiom. 2) Quodsi vero 2) praeterea consideremus, quid deceat, quid honestum, quid consultum sit, vix quisquam ambiget, quod longe decentius & honestius sit, quodque educationi sobolis valde consultius sit connubium perpetuum quam consortium precarium. Id autem 3) per se patet, fidem esse servandam, si verum coniuges ediderint consensum in perpetuum matrimonium. Plane 4) distat in hoc, quod in transitu monemus, ad auertenda dubia, societas coniugalis ab aliis societatibus subiecto, obiecto, sine prorsus diuerso longe distinctis. Caeterum

axiom. 5) 5) si matrimonium ad tempus definitum sit contractum, fides data ad tempus servanda est determinatum. Pro-

axiom. 6) 6) altera parte inuita citra iustam causam solui non posse matrimonium vel perpetuum vel ad certum tempus contractum eo nondum elapso: sed iniustum esse diuortium vel repudium tale, si vel maxime

Impe-

Imperantes, Iuri Naturali etiam in libertatis suae statu obnoxii, eiusmodi quid suscipiant. Quae vero sit 7) iusta *axiom. 7)* repudii causa in matrimonio tam perpetuo quam temporario valide contracto, nam de matrimonio nullitatis vitio laborante facile statuitur, ex ipsa matrimonii indole *§. 6. n. I. II.* exposita cognoscitur. Cum enim matrimonium sit societas praestations habens successivas ad finem suum specialem obrinendum, palam est, id omne ius diuertendi tribuere, quod finem matrimonii in perpetuum euertit. Siquidem nec in hoc consortio clausula; rebus sic stantibus, exulat. Quamuis iterum officia decori & honesti aliud saepe suadeant, atque non raro consultum sit, hac quoque in parte aliquid de iure suo remittere. Ex aduerso autem 8) consortium hoc, vt mutuo subsistit *axiom. 8)* consensu, ita quoque mutua voluntate contraria iuste dissoluitur, causa, quantum ad praecepta iusti attinet, soli coniugum arbitrio relicta: & licet aliquando parum honeste illud fiat, decori & honesti obligatio, etsi nobilissima, interna tamen imperfectaque solum est vi externae coactionis destituta. Nullus igitur dubito 9) quin *axiom. 9)* transactio aduersans matrimonio iure valeat eodem, siue ad sponsalia dirimenda cedat; siue matrimonium, de cuius valore vel disceptatur vel certe constat, eadem tollatur, siue partes de iustitia causae siue de existentia eius in facto altercentur.

§. VIII.

Quodsi haec ad statum ciuilem seu rempublicam *De eodem* conuertamus, inde, imprimis ex dictis *§. 6. n. II. 2. 4. 5. in statu ciuili ax. 1)* 6. 7. & *n. III. 1. 3. 5. 6. atque 7.* manifestum erit, 1) in republica eo magis id agendum esse, vt matrimonium, quousque fieri potest, sit perpetuum coniugesque sibi inuicem

polliceantur fidem perpetuam, & mutuam adiutorium perpetuum in casibus etiam fortuitis aduersis, neutiquam vero pro lubitu atque priuata illud dissoluant auctoritate: quo minus conuenit, priuatim inire connubium, & quo magis incerta inde familiarum iura atque onera, etiam respectu creditorum aeris alieni coniugalis, fierent. Et quanta, quaeſo, proliſ oriretur incertitudo, si homines leuissimi animi nunc huic nunc alii personae iungerentur, inprimis si respiciamus tempora, ex quibus partus vel ad prioris vel ad posterioris mariti familiam refertur, legalia eo ipſo ſaeppiſſime turbanda, quantum inde caperet detrimentum ſobolis educatio, quae reipublicae, cuius maxima pars conſiſtit ex coniugibus, rasceretur confuſio, si diſcordia quaeuis ſuborta fuſſiceret efficiendo diuortio, cuius ipſos diuertentes mox poeniteret, cum amantium irae ſaepe ſint amoris redintegratio, quam denique publicam turpitudinem deſultorium eiſmodi gigneret conſortium? vt de officiis Chriſtianorum in praefentiarum nihil dicam. Neceſſe igitur ſit, 2) vt iudicium adeat, qui diuortium flagitat: 3) illud autem minime praecipit ad diuortium ruat temerarium, ſed per gradus procedat, atque ante omnia aliis remediis, vt pote ſeria exhortatione, aliquando etiam carcere, multa ſimilium praeeiudicio, pro qualitate perſonarum earumque malitia, coniuges in ordinem redigere tentet. Si vero

axiom. 2)

axiom. 3)

axiom. 4)

4) fruſtranea haec omnia ſint reddita, adeoque deſperandum prorsus ſit de animorum reconciliatione: indulgendum eſt diuortio, coniuge altero licet inuito, ad maiora mala euitanda, ex cauſa quauis, quae ſub ſ. 7. ax. 7. comprehenditur. Etenim, quod decet, quod honeſtum eſt, neque abſoluta obtinebitur coactione violenta,

ta,

ta, medio subinde conciliandi amoris conjugalis & periculi ab hoc arctissimo consortio animorum coniunctionem requirente auerruncandi inepto, neque decorum & honestum manet, quod cum iniustitia coniunctum est, neque reipublicae conducit, quod maiora eidem inferret mala, sed illa quoque ex pluribus malis necessariis minus eligere renetur. Caetera autem *axiomate i. huius §.* contenta partim ad dissolutionem auctoritate publica indulgendam non spectant, partim iisdem reponi possunt dicta *§. 7. ax. 7.* partim iudicis prouisione incommodis ex diuortio fluentibus obuiam eundem, praesertim interdicendo vxori secundis nuptiis, vsque dum pepererit, vel certum sit eandem non esse grauidam, quamuis diuturnitas litis de diuortio, quae serius finitur, quam partus editur, dubium reddat inane, partim eodem sese habent modo, ac si per mortem alterutrius coniugis matrimonium exspirasset, partim denique pro casu aduerso communiter ferendo haberi nequeunt admissa coniugis siue dolosa siue culposa fini matrimoniorum aduersantia. Quapropter 5) existimo, si coram magistratu lis *axiom. 5)* agitur siue de efficacia sponsaliorum, siue de existentia veri matrimonii, siue de huius dissolutione, atque vel super facto vel super iure dubio intricata nascatur disceptatio, deficiente omni collusionis suspicione, urgente tamen utroque coniuge diuortium sprete admonitione pro conciliatione animorum implacabili flagrantium odio, aliisque remediis frustratis, tandem, ad maiora mala euitanda, concedendam esse transactionem, qua matrimonium tollitur. Id minus dubium mihi videretur, 6) quod *axiom. 6)* coniuges priuato ausu mutua voluntate a thoro & mensa sciungere se possint, subsistente caeterum matrimonio,

vt itaque spes adhuc sit, fore, vt consortium plene redintegretur: quippe qua in re nec reipublicae nec aliorum interest.

§. IX.

De trans-
actione con-
tra matri-
monium ex
I. Mosaico.

Accedamus nunc ad Iura Positiua, quae cum nostra nexum habent Iurisprudentia, & quidem initio lustremus paucis, quid ex Iure Mosaico de transactione contra matrimonium sit dicendum. Diserte quidem de hac materia nihil disposuit Diuinus legislator: nec opus fuit hac in parte singulari sanctione pro indole matrimoniorum Iudaicorum. Sane cum Ius Mosaicum indulserit diuortium Hebraeis ob grauem causam quamcunque inuito licet altero coniuge, *Deuter. c. XXIV. v. 1.* modo daretur vxori libellus repudii seu apocha, citra eiusmodi legitimam declarationem non exturbandae, quo de matrimonii dissolutione publice constet, ea probari, atque mulier sine metu adulterii committendi ad alia transire queat vota, vnde Iudaei adhuc valde scrupulosi sunt circa formam libellorum repudii, quam causam expendit PERILL. DN. PRAESES in *Diurnis Halensibus Anno 1753. num. 42. & 43.* facile est ad intelligendum quod bona gratia, adeoque etiam mediante transactione, matrimonium potuerit dirimi Iure illo, si vxori apocha tali prospiceretur, atque sic publica dissolutionis declaratione obuiam iretur incommodis alias ex dissolutione metuendis: naturalis quippe ratio docet, non debere, cui plus licet, quod minus est, non licere. Quae vero sit diuortii Iudaici & matrimoniorum Iudaicorum per transactionem dissoluendorum conditio hodierna sub republica Christiana, oportunitus ex infra dicendis apparebit.

§. X.

§. X.

Transeamus protinus ad Ius Romanum. Hoc autem de prohibita contra matrimonium transactione nihil speciatim sanxit. Et quidni permissum fuisset eiusmodi transactione rollere matrimonium, quod bona gratia seu mutua voluntate coniugum dissolui poterat *L. 6. D. de Diort. & repud. L. 32. §. 10. L. 60. §. 1. L. 62. pr. & L. 64. D. de Donat. int. vir. & vxor. Nou. 140. praef. & c. 1.* imo quod, nisi confarreatae vel coëmtae essent nuptiae, altera parte inuita ex quauis causa dirimi posse persuasum sibi habebant ICRi Romani, quasi eidem aequae ac alii cuiuis societati indefinite initalae ab altera parte sola renunciari posset, minus apte arbitantes: quamquam solennitatem quandam requireret coniugii dissolutio, ita vt nuptiae confarreatae diffarreatione, coëmtae remancipatione, reliquae adhibitis testibus verbisque solennibus aut libello repudii facta declaratione dirimerentur *L. 1. §. 1. & ult. L. 7. & 9. D. de Diort. & repud. Nou. 140. c. 1.* HEINECC. *Syntagm. Antiquit. Rom. Lib. I. Adpend. §. 41.* RAD. FORNER. *Rev. quotid. I. 9.* Et quamuis postea IMPERATORES Christiani THEODOSIVS & VALENTINIANVS *L. 8. §. 2. & 3. C. de Repud. atque ANASTASIVS L. 9. C. eod. tandem IVSTINIANVS L. 10. & 11. §. 2. C. eod. Nou. 22. c. 6. seqq. Nou. 117. c. 8. 9. 10.* non solum diuortium, quod altero coniuge inuito suscipitur, ad certas restrinxerint causas, sed IVSTINIANVS quoque *Nou. 117. c. 10. & Nou. 134. c. 11.* diuortium bona gratia fieri prohibuerit, nisi castitatis concupiscentia coniuges hoc fecerint: IVSTINVS II. tamen, quippe qui impossibile iudicauit, vt omnia matrimonia ita fortunata sint, ne coniuges citra iustam causam dissoluendi matrimonii a se inuicem recedant, at-

De Iure Romano.

C

que

que vt in tanta multitudine non aliquae atroces irreconciliabilesque inimicitiae incidant, antiquum ius iterum restituit, vt scilicet matrimonia, sicut *mutua affectio eadem conficit*, ita merito diuersa voluntas per consensum dirimat, modo hanc nisi repudiū libelli satis declarent Nou. 140. praef. & c. 1. His positus non video, quid de Iure Romano valori transactionis contra matrimonium obstare queat. Certe opulentur Latii Iura transactioni ad dissolutionem matrimonii tendenti, dum donationibus assistunt inter coniuges diuortii causa factis, cum saepe eueniret, vt propter sacerdotium, vel etiam sterilitatem, vel senectutem, aut valetudinem, aut militiam, satis commode retineri matrimonium non possit L. 60. §. 1. L. 62. L. 63. pr. & L. 64. D. de Donat. inter vir. & uxor.

§. XI.

De Iure Canonico,
moment. 1.

In alia omnia vero iuit Ius Canonicum, quanquam in multis aegre cohaerens. Etenim 1) sponsalibus de futuro sacramenti auctoritatem deesse, iam ante Concilium Tridentinum inter alia efficitur ex c. 5. X. de Digam. non ordin. Interea tamen Pontifex ALEXANDER III. circa annum 1180. voluit, vt sponsus, qui talia sponsalia iure iurando corroborauit, refractarius, de fide seruanda monendus, & si non acquieuerit monitis, ecclesiastica censura compellendus sit, nisi rationabilis causa obstiterit, c. 10. X. de Sponsal. & matrim. Sed cum Pontifex ille modum censurae ecclesiasticae nullum definiuerit; paulo post, scilicet circa annum 1181, consultus, qua censura vtendum sit aduersus sponsam eiusmodi contumacem, Pontifex LVCIVS III. c. 17. X. cod. respondit, quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius quam cogenda; cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter

ter habere: qua decretali huius Papae antecessoris eius
sanctioni in *cit. c. 10.* contentae reuera est derogatum.
Quin 2) transactioni, qua sponsalia de futuro, etiamsi pu- *moment. 2)*
re & sine omni conditione fidem dederint desponsati, dis-
soluuntur, Pontifex INNOCENTIUS III. circa annum 1212.
eo ipso indulfit, dum *c. 2. X. eod.* decreuit *commonendi*
sunt & omnibus modis inducendi, et praesitam fidem ob-
seruent. Si autem se ad inuicem admittere noluerint, NE
FORTE DETERIVS INDE CONTINGAT, VT
TALEM SCILICET DVCAT, QVAM ODIIO HA-
BET, videtur, quod AD INSTAR EORVM, QVI
SOCIETATEM INTERPOSITIONE FIDEI CON-
TRAHVNT, ET POSTEA EANDEM SIBI RE-
MITTVNT, hoc possit in patientia tolerari: perinde
enim est, siue remissio illa fiat gratis, siue non. Caete-
rum ipsa verborum indoles, totus eorum contextus, nec
non ratio dispositionis huius iuncta illa *LYCII III. in c.*
17. cit. liquido indigitat, quod formula illa, *& omnibus*
*modis inducendi, ne*uquam de censura quadam ecclesia-
stica, multo minus de alia quadam coactione violenta
per carcerem vel multam, accipi debeat, sed id saltem
sibi velit, *vt in seria exhortatione nihil faciendum sit ve-*
liqui, quo commoueantur desponsati, vt in amore mu-
tuo fideque promissa persistant. Nihilominus 3) auaritia *moment. 3)*
cleri, praecipue Officialium Episcopaliu[m] vterius pro-
cessit, quippe qui desponsatos, quibus mutua voluntate a
sponsalibus etiam de futuro recedere indulserunt, arrhis
multarunt. Iniquitatem hanc Ordines Imperii Germa-
nici conquesti sunt inter centum grauamina in comitiis
Norimbergensibus anno 1522. Legato Pontificis exhibita
grauamine 69, cuius tenor apud *GOLDASTVM Reichs-Sa-*
tzung.

tzung. P. II. pag. 21. hic est: So Mann- und Weibspersonen von wegen der heiligen Ehe miteinander dermassen handeln, daß sie sich versehen, es soll zwischen ihnen ein Ehe seyn, und darum ihr eines dem andern Kleyder, Kleinot, oder anders zu behalten gibt, und alsdann der Ehe halben streitig, auch von dem Official derhalben gescheiden werden, wil er ein unbillich Interesse haben, alles das, was eins dem andern zu behalten geben hat, das doch wider alle Recht, alle Erbarkeit und Billigkeit ist, vide EIVSDEM Constitut. Imp. Tom. vn. p. 476. sqq. EIVSDEM Statut. & Rescript. Imp. pag. 36. sqq. HORTLEDER von den Ursachen des Teutschen Krieges Tom. I. Lib. I. c. 1. n. 90. Tom. II. Lib. IV. c. 9. n. 10. vt & Simon. Curiae Rom. in Comit. Noribergens. anno 1522. Oratori Pontif. proposit. Francof. 1612. Sponsaliorum 4) autem de praesenti per transactionem aequae vt gratuitam eorundam dissolutionem eo magis reprobatur Ius Pontificium, quo magis illa olim pro sacramento matrimonii habita fuerunt indissolubili c. 22. Et 31. X. de Sponsal. & matrim. c. 3. X. de Spons. duor. c. 14. X. de Conuers. coniug. Sed postquam Concilium Tridentinum s. 1. citat. dissentium Canonistarum circa formam & initium sacramenti matrimonialis sui ita decidit, vt irritum statuerit matrimonium, quod non praesente parochio contrahitur, frustranea haec sunt, nec Pontificiis amplius supersunt sponsalia sua de praesenti, quae quondam finxerant, nec vlla sponsalia dici possunt indissolubilia voluntate mutua, nec quicquam obstat transactioni eadem, quae verbis de praesenti inita sunt, dirimenti, sed potius haec ad amissum dictorum numero 2. huius s. diiudicari debet. Ipsum vero matrimonium quod attinet, aut constat, illud vere existere, aut non. Hoc casu, 5) si causa ita intricata sit, vt legiti-

moment. 4.

moment. 5.

ma

ma probatio non appareat, ius Canonicum transactioni contra matrimonium aduersari, mihi non videtur propter c. 2. X. de Clandestina desponsatione: siquidem Pontifex ALEXANDER III. ab Episcopo quodam rogatus, vt de clandestinis matrimoniis dispensaret (id est, disponderet) circa annum 1180. respondit: non videmus quae dispensatio (i. e. dispositio) super bis sit. Si enim matrimonia tam occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat; ii, qui ea contrahunt, ab ecclesia non sunt aliquatenus compellendi, scilicet vt matrimonium inter eos sit, hique illud publicent, vti ex textu verbis sequentibus, Verum si personae contrahentium haec voluerint publicare, nisi rationalis causa praepediat, ab ecclesia recipienda sunt & comprobanda, tanquam a principio in ecclesiae conspectu contracta, quae nihil de receptione personarum habent, sed de receptione & comprobatione matrimonii ab ecclesia tractant, discere licet; adeoque opus non est, vt cum PITHOENS in hoc textu loco vocis compellendi substituamus verbum repellendi. Illo vero casu, nimirum 6) si constet, *moment. 6.* verum existere inter partes matrimonium, transactionem, quae ad dissolutionem matrimonii teadit, ius Canonicum penitus reiecit, atque ex persuasione de auctoritate sacramenti matrimonialis prohibitionem huiusmodi transactionis eousque extendit, vt de infidelium matrimonii idem statueret c. vlt. X. de Transact. Et quomodo illud aliter se habere potuisset? postquam ex opinione ista matrimonium ita indissolubile iudicauit, vt, nequidem ob adulterium, totale admittat diuortium, SERVATORIS nostri praeceptum apud Matthaeum c. XIX. v. 9. vel ad separationem a thoro & mensa, vel ad adulterium spirituale, seu infidelitatem, vt coniux fidelis infideli sine scandalo

cohabitare nequeat, tantum restringens. Quamobrem Pontifex HONORIVS III. circa annum 1220. IOANNI EX gente DE COLVMA, obseruantē GANZALEZIO TELLEZIO *Commentar. ad cit. cap. vlt.* Cardinali Presbytero tituli Sanctae Praxedis Legato a Latere ad IMPERATOREM Orientis Constantinopolitanum tunc temporis Latinis ritibus additum Occidentali natum gente PETRVM ALTISIODORENSEM, postea ad eius successorem filium ROBERTVM, cum Graecus IMPERATOR IOANNES III. DVCAS, pulsus eius antecessoribus Constantinopoli a Latinis, sedem suam Nicaeae haberet, de quibus vide MARQVARDI FREDERI *Chronologiam continuatam Imperii vtriusque*, misso, a barbaris infestissimis ab initio male excepto, tandem autem a periculis vitae liberato inque legatione sua persistenti atque de Graecorum sub ditione IMPERATORIS Constantinopolitani constitutorum vitiis, & inter haec, quod *laici Graeci uxores suas secundum motum propriae voluntatis dimittere, aliis superducere non vererentur*, querenti, & quid faciendum, consulenti respondit, tempori inseruiens homines sibi conciliaturus atque hierarchiam suam ibidem stabiliturus, posse eundem etiam ad componendum interponere partes suas, & interdum aliquid seueritati detrachere, exceptis casibus, *qui compositionis seu dispensationis remedium non admittunt, utpote CONIUGII SACRAMENTVM, quod cum non solum apud Latinos & Graecos, sed etiam apud fideles & infideles existat, a seueritate canonica circa illud recedere non licebit, confertur praeter citatum GONZALEZIVM WAGNERECK Comment. ad Decretal. ad hunc textum.* Tanti enim interesse sua, ne quid a seueritate imperii sui, ad quod matrimonium sacramenti prorsus indissolubilis praetextu raptum erat,

erat, remitterent, Romani existamarunt Praesules, vt potius passi sint, integrum Angliae Regnum occasione diuortii REGIS HENRICI VIII. potestati eorum se subduxisse, quam agnoscere & approbare voluerint sententiam iudicam a REGE in hac causa constitutorum, ex BURNETI *Historia reformationis Anglicanae P. I. Lib. 2.* monstrauit THOMASIVS ad LANCELOTTI *Institut. Iur. Canon. Lib. II. Tit. IX. §. 2. not. 250.* vbi & dissentum Canonistarum circa sacramentum in matrimonio infidelium ad §. 3. not. 254. indicauit; quae opinio sacramenti in tali matrimonio post Concilium Tridentinum, ad eius substantiam declarationem coram paracho competente requirens, amplius consistere nequit.

§. XII.

Succedat tandem, quid de Jure Ecclesiastico Protestantium sit dicendum. Cum vero hac in parte scripta quadam lege ecclesiastica generali destituamur, Aug. Confessione hac de re, principio Pontificio scilicet de sacramento matrimoniali, silente & Apologia Confessionis huius *art. 7.* sententiam suam non satis clare dicente: ex analogia fidei purioris aliisque liberis symbolicis & scriptis atque ex principiorum iuris consensu de hac quaestione statuendum erit. Nimirum I) id certum est, quod citata Apologia matrimonium e sacramentorum proprie dictorum numero omiserit, & matrimonium saltem alio sensu sacramentum dici posse indulserit, B. LUTHERVS autem in vtroque Catechismo praeter Baptismum & Sacramentum Coenam nullum admiserit sacramentum, imo in Catechismo minore & libello, qui inscribitur *Trau-Büchlein*, matrimonium diserte *ein weltlich Geschäft* appellauerit: neque EVNDEM in sine huius libelli matrimonium, sed ipsam

De Jure
Protestan-
tium,

axiom. I.

CHRISTIANI

CHRISTI & Ecclesiae suae vnionem, secundum B. APOSTOLI PAVLI mentem *ad Ephef. V. v. 32.* sacramentum seu mysterium nominasse, monuit THOMASIVS *ad LANCELOTTI Instit. Iur. Canon. Lib. II. Tit. IX. §. 2. not. 250.* idque apparet luculentissime ex nota B. LVTHERI citato textui subiecta in *Bibliis Wittebergae anno 1670. a Wustio in 4to editis.* Maxime MARTIN. CHEMNITIVS cum in *locis Theologicis art. de Sacramentis P. III. p. 143.* tum in *Examine Concil. Trident. P. II. p. 3. seq. p. 148. seq. & p. 419. seq.* matrimonium e numero sacramentorum proprie dictorum extrusit: quam sententiam merito amplexi sunt Euangelici aequae ac Reformati. Consequitur exinde, II) quod, corridente hoc principio, corruant principata omnia seu conclusiones in iure matrimoniali ex eo deductae, quae illi propriae sunt, vt iustitia earundem aliunde deriuari nequeat. Neque III) mihi videtur ex APOSTOLI PAVLI verbis *cit. epist. ad Ephef. c. V. v. 32.* erui posse typus quidam vnionis CHRISTI cum fidelibus in matrimonio latens? quippe totum illud caput nihil indigitat, quam comparisonem, quae vltra tertium suum comparisonis extendi nequit, illustrationis gratia inter vnionem SALVATORIS nostri cum ecclesia, seu sua sponsa, & inter matrimonium institutam, quod inter coniuges rixolos subsistens ineptissimus esset typus. Neque IV) CARPZOVII in *Iurispr. Consistorial. Lib. II. Def. 21. n. 7.* quod matrimonio character spiritualis imprimatur, vnde esset de causis spiritualibus, sententia, a SAM. STRYKIO *Diss. de Dissens. Sponsalit. Sect. III. §. 18.* confutata, ibidem praesidium inuenit. Sanctitatem V) porro matrimonii quod attinet, aliam non deprehendo, quam quod matrimonium rationabili modo contractum sanctitati voluntatis Diuinae neutiquam ad-

uerse-

axiom. II)

axiom. III)

axiom. IV)

axiom. V)

uerfetur, fed ab ipfo Deo institutum fit. Ex quibus VI) *axiom. VI)*
liquet, nec typum illum, nec characterem fpiritualem par-
tem habere in praefenti quaefione iuris matrimonialis
enucleanda, nec fanctitatem illam ius matrimoniale confi-
cere. Reftat potius VII) quod praecipue ratio habenda *axiom. VII)*
fit propositorum fupra *f. 8. & f. 9. 10. ac 11.* quous fcilicet.
Iuris Mofaici & Romani indulgentiae atque Iuri Canoni-
co cum *f. 8.* conuenit. Quapropter VIII) de matrimonio *ax. VIII)*
perpetuo & eiusdem diffolutione ibidem dicta etiam inter
Proteftantes reperenda funt; ita vt imprimis in dirimen-
dis matrimoniis feria exhortatione ex praecipis CHRISTI
& APOSTOLORVM EIVS officia Christianis coniugibus in-
cumbentia partibus exponantur, ac haec de iisdem obser-
uandis follicite admoneantur, & pro re nata aliis quoque
mediis congruis ab iniquo proposito pars contumax reuo-
cetur, adeo vt huic, qui iufta diuortii ratione deftituitur &
ipfe odii implacabilis caufa eft, minetur iudex in cafum
perfeuerantis contumaciae iacturam lucrorum matrimo-
nialium, quae ex Iure Romano coniugem defertorem vel
iniuftum facientem diuortium manet: quibus frustra ten-
tatis, urgente vel altera vel vtraque parte, diffolutioni ma-
rimonii fecundum cordis duritiem magis indulgere, quam
negando eandem maioribus malis occasionem dare, decet.
Et quamuis firmiter perfuafus fim, CHRISTVM *Matth.*
V. 32. Matth. XIX. 9. Marc. X. 4. feq. Luc. XVI. 18. nec
Schammaeanae, nec Hillelianae feftae opinioni de deuor-
titiis acceffiffe, nec MOSIS legem hac de re dictam simplici-
ter probaffe, fed diuerfam fuam fententiam de intentione
Diuina circa coniugium propofuiffe, & licet vel maxime
πορνεία faltem fornicationem denotet: nihilominus exifti-
mo, SERVATORIS doctrinam non euertere iuftitiam foren-

D

fem

sem dissolutionis matrimonii ex alia quoque causa secundum *§. 7. ax. 7. & §. 8. ax. 4.* gradatim concedendae. Pertinent enim DOCTORIS aeternae salutis verba de diuortio cum reliquis EIVS doctrinis ibidem propositis, quibus illa sunt inserta, non ad legem forensam cum coactione iudiciali per magistratum inferenda coniunctam, sed ad officia perfectionis Christianae praestantissima, quae, uti in reliquis capitibus, ita pariter in hoc capite sponte subeunda & eo minus cogenda, quo minus regnum CHRISTI homines obtorto ad se rapit collo, quod homines potius appetere, & quo eius fiant participes, summa debent ope niti. Verum est, quod ex intentione DEI in prima creatione hominis, seu ex voluntate eius antecedente in coniugio instituendo, illud debeat esse perpetuum: attamen est quoque EIVSDEM voluntas consequens, quod male concordantes coniuges, ad maiora mala vitanda, seiungantur. Hominibus itaque eiusmodi, qui commodiore via in iustum redigi nequeunt ordinem, in Christiana quoque republica ad exemplum MOSIS concedenda potius matrimonii dissolutio secundum duritiam cordis, quam ut, negata eadem, peccatis sodomiticis, adulteriis, perpetuis turbis, parricidiis, simulque aeternae salutis iacturae ansa praebatur. Accedit adhuc, quod SERVATOR noster alias detestatus sit strictam legum Diuinarum interpretationem, quae circa verba haeret, relicta earundem potestate cognoscenda ex ratione legis *Mattb. XXIII. integr. Marc. VII.* cur ergo deberemus in causa diuortii soli verbo *negueis* inhaerere, nec interpretatione per aequitatem doctrinam CHRISTI ad alias causas violationem fidei conjugalis vel directe vel indirecte continentes, vel eidem aequipollentes, finemque matrimonii in perpetuum euercentes, exten-

extendere? quorsum etiam implacabile odium in vitae infidias olim degeneraturum merito retuleris. Cum vero hanc materiam plenius executi sint ex Theologis B. LUTHERVS *Part. II. Tom. II. Altenb. p. 218.* SARCERIVS *vom heil. Ehestand P. IV. p. 145.* BVXTORFFIVS *de Diuortio pag. 118.* & ex ICtis BRVCKNER. *Decis. Iur. matrim. c. XVI. n. 13. & 19. & c. XXV. n. 6. 19. ad finem capit.* L. B. de COCCEII *Iure Controversi. Tit. de Diuort. q. 5.* CONSIL. HALENS. *T. I. Lib. Conf. 95. n. 2. ad 12.* BOEHMER *de Iure eccl. Protest. Lib. IV. T. 19. §. 30. & 32.* ZIEGLER *de Iure maieft. Lib. I. c. 7. §. 9.* SAM. STRYK. *Diss. de Diuortio propt. infid. vit.* KEYSER *Diss. de Iure Princip. Euang. circa diuort. §. 41. sqq.* SPENER *Diss. de Iure repudior. imprim. ex implacab. odii caus.* BODIN. *de Diuortio propter delictum*, lectorem ad haec scripta ablego. Nullus IX) quoque dubito, *axiom. IX)* quod soluto matrimonio non solum innocenti, sed etiam nocenti, si donum continentiae non habeat, secundae nuptiae sint concedendae: quamuis huic imperari soleat, vt sine pompa, *in der Stille, ohne Gepränge*, nuptias celebret, ne res bene gesta videatur. Quod reliquum est, X) facile *axiom. X)* intelligitur, remoto sacramento a matrimoniis, inter Protestantibus exulare sponsalia de praesenti, ex mente Iuris Canonici sumta indissolubilia, neque eadem effici per verba, *Braut und Bräutigam wollen von diesem Augenblick an, vor Gott als Eheleute angesehen seyn.* BOEHMER. *Diss. de Incongr. prax. doctrin. de sponsalib. de fut. & de praes. & Iure Eccl. Protest. Lib. IV. pass.* Neque mihi aliud dicendum videtur, si sponsalibus accesserit concubitus: nam licet desponsari ipso facto consentum in praesens matrimonium declarasse dicantur; haec tamen declaratio minime secundum praescripta legum facta est, vt adeo nec possit gaude.

gaudere ciuilibus matrimonii effectibus. Coactio quidem sponsi, ad sponsam stupratam ducendam, ex alio defendi potest fundamento, maxime ex damno irreparabili sponsae dolo sponsi illato: sed quae de diuortio propter implacabile odium prolata sunt, eandem saepissime excludunt.

§. XIII.

*Confess. 7.
de Transact.
contra
sponsalia.*

Colligo igitur ex deductis, 1) sponsalia qualiacunque & mutuo consensu gratuito & transactione posse tolli: nullo obstante sponsaliorum de praesenti terriamento: quidquid alii dissentiant, sponsalia de praesenti ex mente Iuris Canonici ante Concil. Tridentinum pro sacramento matrimoniali habita turpiter miscentes cum nostris sponsalibus puberum, perfectis purisque, confutati a BOEHMERO *cit. Diss. & Iur. Eccles. Protest. Tit. de Transact. §. 4.* atque IO. SAM. STRYKIO *Diss. de Reliq. sacrament. in matrim. C. II. §. 38. seq.* Interea in quibusdam locis transactio demum permittitur auctoritate consistorii, quod ibidem ad sponsaliorum valorem requiratur, vt publice declarentur, adeoque iterum publice dissoluenda sint, & quo simul praecaueatur fraudibus binorum sponsaliorum, ac vt partes de fide seruanda virandoque leuitatis animi scandalo admoneri queant; qua in re eousque proceditur, vt aduocatus fisci consistorialis contra desponsatos priuatim a sponsalibus resilientes agere teneatur, qui arrhis consistorio cedentibus, imo alicubi praeterea pecuniae quadam summa multantur, atque aduocato fisci operae suae pretium soluere tenentur. Sed de utroque priore momento saepe ipsum cum partibus transigit consistorium: ac, si dicendum, quid res sit, nimia haec mihi videretur poena leuis animi, digna emendatione, quae

quae potius pertinet ad reliquias supra *ff. u. mom. 3.* traditorum de Officialibus Episcoporum, quorum vestigia in multis legerunt Consistoria Evangelicorum ad instar Officialatum composita. Porro 2) recte se habent, qui validam iudicant & remissionem gratuitam & transactionem aduersus matrimonium, si dubium probabile difficultis exitus intercedat, an vnquam validum initum sit inter partes matrimonium, quia tunc non tam de matrimonio, quam de lite transigitur. HEIG. *P. II. Q. 17.* MARP. CONS. *XXV. n. 291.* ZIEGLER. *ad LANCELOTT. Instit. Iur. Canon. Tit. de Transact. ad ff. 5.* BOEHMER *Introd. in Ius Digest. Tit. eod. ff. 8.* Inextricabiles enim tam ratione facti quam ratione iuris de existencia matrimonii eiusque efficacia oriri possunt lites, vix aliter quam mediante transactione vel remissione mutua expediendae. Ne tamen tale quid simulando partes verum matrimonium ex friuolis dirimant causis, omnino opus est, vt talis compositio amicabile auctoritate magistratus competentis fiat, quo causa dubii probabilis cognita fraudibus obuiam eatur. Quod ad ipsum matrimonium attinet indubitatum, 3) non video, quid obstat tali transactioni, qua coniuges a thoro & mensa priuata quoque sola pactione separantur inuicem: si quidem adhuc inter eos durat vinculum connubiale, cum spe redeundi in gratiam, & neutri parti transitio ad alia competat vota, penes coniuges vero est suspendere voluntate mutua actualem non minus procreationem sobolis, quam adiutorium, vel huic certum dare modum; si creditoribus, vbi communio bonorum inter coniuges obtinet, nullum inferatur detrimentum. Intempestiuo igitur zelo Consistoria solent nonnulla siue sponte siue denunciantibus vrgentibusque ministris ecclesiae, in tali ca-

*Consuet. 2.
de Transact. contra
matrimon.
incertum.*

*Consuet. 3.
de Transact. ad separa-
tionem a
thoro &
mensa.*

*Confect. 4.
de Transact.
ad totale
diuortium
priuata.
Confect. 5.
de Iudaeo-
rum matri-
mon.*

*Confect. 6.
de Transact.
iudiciali ad
diuortium
totale.*

su contra coniuges inquirere, eoque ipso lites de totali diuortio maiore cum reipublicae atque ecclesiae scandalo excitare. Ex aduerso 4) transactio ad plenariam matrimonii dissolutionem priuato ausu temere suscipienda cum salute reipublicae atque honestate publica subsistere nequit: adeo, vt 5) nec Iudaeis in rebus publicis Potestantium subsistentibus concedenda sit: siquidem ista prohibitio non ex sacramento matrimoniali, sed ex habitu matrimonii ad statum ciuilem descendit, ratione ad omnes in republica subsistentes peraeque spectante, qualium ciuiliu legum dispositione derogatur Iudaeorum iuribus, quae ipsis singularem formantibus rempublicam ex Legibus comperierunt Mosais. Quodsi vero 6) coram iudice competente siue inter Christianos siue inter Iudaeos lis nata sit de diuortio totali & super iusta quadam causa, quae secundum *§. praeced.* repudium etiam inuiti coniugis efficere possit, utpote si a suspecta vitae ratione, moribus intolerabilibus atque incorrigibilibus, vel post matrimonium assumtis, vel antea dissimulatis, si a dissipatione bonorum, famae omnisque fortunae iactura ex dolo coniugis proveniente, loco mutui adiutorii innocentem euertente coniugem, vel alia quadam causa rationabili indelebili fastidium odiumque urgeatur internecinum, si de impotentia immedicabili superueniente queratur coniux dono continentiae destitutus, factique propositi probabilitas non deficiat, atque omnis collusio coniugum exsit, non video, cur, frustra adhibita admonitione seria, ante omnia sedulo praemittenda, coniugibus propter duritiam cordis & ad maiora mala auertenda, transactio pro dissolutione plenaria matrimonii non debeat indulgeri, imo cur idem fieri nequeat, si nulla quidem

dem implacabilis odii ratio allegetur solida, illud tamen, aliis viis lenioribus frustra tentatis, non extinguatur. Certe ego existimo, magistratum tunc MOSEM & IMPERATOREM IUSTINVM II. quem *f. 10.* accepimus, tuto sequi posse: atque reiecta sacramenti opinione non solum LVDOVICI in *Doctrina Pandect. Tit. de Transact. f. 4. in fin.* idem sentit, verum etiam a DNO PRAESIDE percepi, quod ante aliquot annos inclytus ICtorum Ordo in hac Fridericiana Vinariam versus ita pronunciauerit, litrem inter coniuges quatuordecim annis acerrime agitatum tandem ita componens: Admissa vero tali transactioni inter Iudaeos, maritum vxori omnino secundum mores eorum libellum diuortii dare debere, cum disciplina eorundem, quae in rebuspublicis nostris relinquatur ipsis, tum dicta *f. 9.* indignant. Vbi autem 7) prouinciali lege certe tantum diuortii causae approbatae sunt, videndum, num determinatio saltem pertineat ad diuortium ab innito, quae transactioni non obstabit, aut generalior sit dispositio, causae grauitas tamen transactionem suadeat, tunc adueendum est auditorium ipsius Principis pro impetranda approbatione, quod etiam pro approbando diuortio inuiti ex causa praeter determinatas rationabili fieri poterit. Id 8) dubio caret, quod in diuortio inuiti licet coniugis ex iusta decernendo causa transactio de aliis quaestionibus minus principalibus, utpote de bonis, solutione aeris alieni, liberorum educatione, similibusue fieri queat.

§. XIV.

Coronidis loco adhuc paucis dicendum, 1) quod de transactione contra matrimonium proposita, ex rationis paritate simul ad pactum spectent remissorium.

Dein-

*Consect. 7.
vbi lege prouinciali
causa diuort. determinatae.*

*Consect. 8.
de Transact.
super accidentalibus
matrim.*

*Coroll. 2.
de pacto remissorio.*

*Coroll. 2.
de Iura-
menti rela-
tione.*

Deinde 2) ex iisdem sequitur, perperam vulgo reici delationem iuramenti iudicialis contra matrimonium: cum tamen eiusmodi delatio semper fiat approbante per sententiam interlocutoriam iudice, cuius arbitrio etiam hoc casu iusiurandum est relinquendum, ut fiat etiam medium expediendarum litium matrimonialium, quamvis praestatio eius ad matrimonii dissolutionem tendat, si collusionis suspicio nulla emergat. Quemadmodum vero 3) in republica, maxime Christiana, dissolutio matrimonii nec privati arbitrii est nec privata transactione suscipienda: ita nec procedit compromissum hac de re; nisi illud in litibus matrimonialibus fiat in magistratum ordinarium competentem. Quod pariter obtinet, si desceptetur de matrimonii existentia, imo & de sponsaliorum dissolutione, ubi haec Consistorii auctoritatem requirit.

*Coroll. 3.
de Compromisso.*

T A N T V M.

ULB Halle

004 931 394

3

8

1757

LXXIII.

36

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA
DE

I TRANSACTIONIS CONTRA MATRIMONIUM

Q V A M
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE

PERILLVSTRI DOMINO

DANNE TOBIA CARRACH ICTO

POTENTISS. PORVSSORVM REGI A CONSILIIS INTIMIS
IVRIVM PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO

INCLYTI IVRISCONSVLTORVM ORDINIS IN FRIDERI-
CIANA SENIORE ETC.

PRAECEPTORE AC FAVTORE
VSQVE AD CINERES COLENDO

O SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS

RITE CAPESSENDIS

DIE MAII MDCC LVII.

PLACIDAE ERVDITORVM DISQVITIONI SVBMITTIT

A V C T O R

IOANNES FRIDERICVS BLANK

INSTROBVRGO-LITHVANVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE

LITTERIS IOANNIS CHRISTIANI HENDEL.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Farbkarte #13

B.I.G.

Centimetres

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60